

Mafred Dauster*

Vrhovni sud za Bosnu i Hercegovinu: razmišljanja o njegovoj neophodnosti

Sadržaj:

1. Uvod
2. Sudske instance i njihovo historijsko porijeklo
3. Argumentovana uporišta izvan uporednog prava i historije ideja
4. I nešto više argumenata „pro vrhovni sud“
5. Za sada bez propusnice za Evropsku uniju
6. Gubitak za entitete i za sud Bosne i Hercegovine
7. Ergo: nema puta koji vodi mimo jednog vrhovnog suda

1. Uvod

Zaista je neobično da na početku analize o neophodnosti uspostavljanja jednog vrhovnog suda stoji alegorija. Ipak, može se uzeti u obzir alegorija čiji je iskaz dovoljno plastičan da bi se pokazalo kako izgleda dilema o najvišem sudu za Bosnu i Hercegovinu.

1945. je objavljena „Životinjska farma“ *Georga Orwella*. Predmet političkog pripovijedanja je prikaz uspješne revolucije koju su životinje provele u borbi protiv seljaka koji je bio ovisan o piću, kao i prikaz posljedica koje su nakon toga uslijedile po životinje sa farme. Životinje koje žive na imanju preuzimaju vlast na farmi čime ukidaju vlastito izrabljivanje i potčinjavanje, zamjenjuju ljudsku vladavinu na imanju vlastitim režimom, koji vode elitne svinje sa imanja, a koji na kraju nije ništa bolji od režima koji je oboren. Neka ostane otvoreno pitanje da li je Orvel ovom alegorijom htio da preradi vlastito iskustvo sa sovjetskim komunizmom pod Staljinom. Fabula zahtijeva – neovisno o svim pokušajima tumačenja – stav o razvoju političkih sistema i o mogućnosti njihove preobrazbe od struktura koje su orijentirane na demokratiju u strukture totalitarne države. Priča može biti za pravne svrhe upotrebljiva kao prilog opštoj teoriji države. Moglo bi se razmišljati da li mutacija od dobre u lošu društvenu formu, o kojoj priča govori, ima svoj osnov u tome da je režim koji su osnovale životinje nakon rušenja ljudske vladavine na imanju uspostavljen bez pravosudne vlasti. U svakom slučaju na farmi nema pravosuđa. Jedina sudska epizoda koja se odnosi na osudu „kontra-revolucionara“ koji su bili protiv oligarhije vladajuće klike, zapravo, odsustvo pravosuđa, je orkestrirani postupak postavljen kao „pokazni postupak“ sa jasno predvidivim rezultatom. U odsustvu svake pravne kontrole vladajućoj kliku je zbog toga uspjelo, ne samo da do apsurdna dovede ustavni član „Sve su životinje jednake“

* Dr. iur. M. Dauster, sudija Višeg zemaljskog suda München, sudija Zemaljskog suda za liječnička zanimanja, za arhitekta i za članove Bavarske inženjerske komore; član Zemaljske komisije za polaganje državnih ispita pri Ministarstvu pravde i zaštite potrošača, bivši sudija državnog Suda BiH.

dodatkom „[...] ali neke su jednakije od drugih“,¹ nego i da tako dekoriranu nejednakost provedu u svakodnevnost života na farmi.

Niko neće ići tako daleko da izjednači ustav ili ustavnu stvarnost Bosne i Hercegovine sa stanjem koje je nakon protjerivanja ljudi nastupilo na „Životinjskoj farmi“ i koje je, gotovo neprimjetno, okončalo apsolutnom oligarhijom vladajuće životinjske manjine. Jer Bosna i Hercegovina raspolaže pravosudnim institucijama – od sudova u entitetima i u Brčko-Distriktu preko Suda Bosne i Hercegovine do državnog Ustavnog suda. Ovo uspostavlja snažnu razliku, čak i kada se način djelovanja bosanskohercegovačkog pravosuđa doživljava i kritikuje kao nedostatan, usporeno i neefikasno. Pervertiranje načela jednakosti na „Životinjskoj farmi“ ostaje jedan trenutak koji ne smijemo ispustiti iz vida u predstojećoj analizi nužnosti uspostavljanja jednog (zajedničkog) državnog suda. Jer i u Bosni i Hercegovini se postavlja pitanje, da li je već uspostavljena puna jednakost svih pred zakonom ili njeno uspostavljanje iziskuje uspostavljanje jednog vrhovnog suda.

U pravnoj analizi je upotreba alegorija vrlo neobična. No, takav postupak, ipak, izoštrava uvid u problematiku koja se analizira. Istovremeno, dilemu stvara činjenica, da se na drugom mjestu odmahuje glavom nerazumijevajući pitanje o nužnosti jednog vrhovnog suda ili da se općenito dovodi u pitanje neophodnost njegovog postojanja. Zainteresiranom čitaocu u Bosni i Hercegovini se zbog toga mora još jednom u samom uvodu postaviti pred oči apsurdnost samog pitanja.

2. Sudske instance i njihovo historijsko porijeklo

Čini se da je u Bosni i Hercegovini odsustvo jednog vrhovnog suda postalo normalno. Zapravo od okončanja rata 1995. nije bilo ozbiljnijih pokušaja da se uspostavi takav sud. Ova anomalija je upadnija ako se uporednopravni pogled baci na druge pravne sisteme. Sve države koje za vršenje pravosudne vlasti imaju nezavisan pravosudni sistem, koji uživa više ili manje jake garancije za sopstvenu nezavisnost, okončavaju sudski postupak u okviru postojećih instanci jednim vrhovnim sudom. Čak i supranacionalne organizacije, kakva je Evropska unija, ne mogu bez takve sudske instance. U tom smislu Bosna i Hercegovina, bar što se tiče Evrope, izlazi iz okvira.

U starijoj ustavnoj historiji Evrope ovaj aktualni nalaz zasigurno nije bio pravilo. Evropske države su privedene formama njihove današnje organizacije pravosuđa za vrijeme liberalno usmjerenog ustavnog konstitucionalizma u 19. stoljeću i on je, na pozadini vladavine nasilja i straha, okončan u 20. stoljeću tako da je pravni sistem koji je obrazovao pravosuđe zadobio oblik koji se, sve u svemu, može označiti kao opšte evropsko dobro. Bosna i Hercegovina je dio ove sveevropske pravne i pravosudne kulture. Zbog toga država ne stoji samo pred vratima ove kuće,

¹ Slično Ustav Bosne i Hercegovine sadrži u pogledu razlikovanja državljana između „Ostalih“ i pripadnika konstitutivnih naroda kojima pripada pasivno izborno pravo za Predsjedništvo BiH. Evropski sud za ljudska prava se u tužbi Jakoba Fincija i Derve Sejdića izjasnio o diskriminaciji koju je Ustav htio i utvrdio je da postoji očigledna diskriminacija. Provođenje ove odluke sada stoji u rukama nacionalnih političara i tamo je došla do instrumentaliziranja ciljeva i svrha koji sa njom nisu u skladu (usp. S. Wölkner, Wie ist das Urteil des Europäischen Gerichtshofs für Menschenrechte im Fall „Finci/Sejdić gegen BuH“ zu implementieren?, u: www.kas.de vom 26. Januar 2011).

nego živi sa drugim državama i nacijama pod njihovim krovom. Kada se u Bosni i Hercegovini govori o nužnosti jednog vrhovnog suda onda se ne smije zaboraviti ovo pravno-kulturološko ukrovljenje same zemlje.

Tako se samo na površini čini da alegorija o „Životinjskoj farmi“ nema ništa sa pitanjem koje nas okupira, da li je neophodno da Bosna i Hercegovina dobije jedan vrhovni sud. Kod organizacije institucija pravosuđa radi se uvijek prvenstveno o pravnoj jednakosti. I iz te se perspektive isplati pogledati malo na evropski razvoj prava. Jer, takav pogled otvara pregled sveevropskog kulturnog razvoja, iz kojeg se Bosna i Hercegovina kao dio Evrope ne može izdvojiti budući da zemlja neće, nadajmo se, suviše dugo stajati pred pragom Evropske unije. Stara Evropa se prije francuske revolucije nije bavila hijerarhijski uređenom organizacijom pravosuđa. Jer, za vrijeme apsolutizma, na jednoj strani, nije postojalo neovisno pravosuđe. Pravosuđe se, na drugoj strani, svodilo na monarha apsolutistu koji je stajao na državnom vrhu i koji se istovremeno smatrao vlasnikom sudske vlasti. Utoliko ne smeta što je vršenje pravosuđa u svemu ostalom bilo organizirano feudalno-partikularistički i što je u normalnom slučaju, da monarh nije morao intervenirati zbog provođenja vlastite volje, ostajalo u rukama partikularnih vlasti. U sumnji i u nuždi apeliralo se na monarhijski državni vrh zbog zahtjeva za pomoć. Zamisao o jednakosti koju je francuska revolucija iz 1789. učinila jednim od njenih nosećih načela, nije se više mogla spojiti sa takvim razumijevanjem pravosuđa, jednakost je prije svega podrazumijevala jednakost pred zakonom. Ovim su ustaljene pravosudne strukture ujedno osuđene na propast, budući da su, između ostalog, bile obilježene nejednakošću pred zakonom i pravosudnim strukturama koje su primjenjivali ove zakone.

Jednakost pred zakonom je učinila nezaobilaznom promjenu sudske organizacije. Ona je u Francuskoj konačno uslijedila preko Napoleonovih reformi sa početka 19. stoljeća i iz Francuske je sa Napoleonovim ratnim pohodima našla put do ostatka Evrope. Po raspadu Napoleonovog sistema vlasti ova se stečevina nakon restauracije na Bečkom kongresu nije više mogla (potpuno) ukloniti. Ona je zapravo donijela sa sobom privredni i socijalni razvoj 19. stoljeća koji je dalje izgrađivan i prilagođavan nacionalnim potrebama pojedinih država. Takav razvoj je u svim evropskim državama donio sudsku organizaciju koja je uz sve tipične razlike u konkretnim državama nosila jednu zajedničku osobinu, hijerarhiju koja je vodila i koja se završavala pred jednim najvišim sudom.

Već se u 19. stoljeću naziru počeci ustavnih ili državnih sudova. No, to je oduvijek doživljavano kao nešto „drugo“, vlastito i posebno. Nikada ustavni ili državni sudovi nisu trebali obrazovati vrh regularne organizacije pravosuđa. Oni su trebali vršiti posebno ustavno sudovanje i natkriljivati redovnu sudsku djelatnost. Nisu sve evropske države išle putem posebnog ustavnog sudstva. Neke su se evropske države od ovoga ogradile. U njima su, međutim, ustavnopravni zadaci urastali u regularno sudstvo pri čemu su oni jedan vrhovni sud postavljali na vrh regularnih sudova, ne bez sličnosti sa US-američkim uzorom. Ne može se prema tome, iz uspostavljanja Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, izvoditi argument koji govori protiv jednog vrhovnog suda.

3. Argumentativna uporišta izvan uporednog prava i historije ideja

Ako je na početku razvoja prema sudskoj hijerarhiji koja je zaključena jednim vrhovnim sudom stajao zahtjev za uspostavljanjem formalne jednakosti, u posljednjih 200 godina evropskog

razvoja uz sve ovo su došla gledišta koja se nikada nisu oslobodila polaznog zahtjeva za pravnom jednakošću. Sa industrijalizacijom iz 19. stoljeća su države nastojale da uspostave jedinstveno privredno područje unutar njihovih granica, slobodno od carinskih ograničenja tržišta i staleških zapreka zanatstvu. Ovdje bi sloboda poduzetništva mogla biti podstrek i mogla bi predstavljati prioritet. Ovakav razvoj istovremeno nosi karakteristike jednakosti u konkurenciji posredstvom odstranjivanja staleških i kooperativnih ograničenja unutar privrednih prostora zajedničkog tržišta. Jedan vrhovni sud pri tom nudi najbrže jamstvo primjene. Nakon što je u toku industrijalizacije kao posljedica napuštanja zemlje i proširenja gradskog stanovništva primat zadobilo socijalno pitanje, pravosuđe je po uspostavljanju jednakih životnih uslova na vlastiti vrh postavilo jedan vrhovni sud. Bez vrhovnog suda u svakoj državi i bez obrazovanja prava koje su oni provodili, vjerovatno ne bi bilo ni socijalne države, ovako kako je danas imamo pred očima. Drugi primjer koji pokazuje neophodnost zaštite pred snagom uspostavljanja nejednakosti nudi kraj 20. stoljeća sa zaštitom potrošača, što je postalo nadležnost najvišeg pravosuđa. Sve se to ponavlja u drugoj polovini 20. stoljeća na nivou Evropske unije u kojoj Evropski sud, pod drukčije ugovorenim preduslovima, u postupku uspostavljanja zajedničkog tržišta obezbjeđuje slobodu kretanja radnika, slobodu protoka usluga i kapitala kao i odstranjivanje diskriminacije na osnovu državljanstva. Nije bez zasluga i njegova praksa sa područja zaštite potrošača koja se proteže na Uniju u cjelini. Razvoj još nije završen. Interesantna je perspektiva, kuda vodi put na evropskoj razini, i ona će biti još interesantnija kada Evropski sud Povelju o evropskim osnovnim pravima od 12. decembra 2007,² provede u pravnoj svakodnevnici.

S obzirom na naprijed kazano kao i na pervertirano načelo jednakosti na „Životinjskoj farmi“, pred očima nam još uvijek stoji Bosna i Hercegovina na koju se fokusira pitanje, da li se hoće ostate u partikulariziranom stanju koje su druge evropske države već odavno prevladale. Država može ostate zamrznuta u svom stanju mirovanja ako se ne uspostavi institucionalno jamstvo da pravo u jednom dijelu zemlje znači isto pravo u njegovom drugom dijelu. Unatoč svim pokušajima reformiranja to je i danas, prije svega, neizvjesno.³ Pravni i pravosudni sistem koji (još i) danas postoji u Bosni i Hercegovini predstavlja baštinu ustava iz decembra 1995. kojim je završen rat i upravo on održava partikularni pravni okvir. Zbog toga ni ne čudi da se upravo čini kako on nudi argumente koji partikularističkim protagonistima daje uporište. Jer ustav iz 1995, između ostalog, insistira na organizaciji pravosuđa koja je faktički uspostavljena izbjicanjem rata na području Republike Bosne i Hercegovine. Budući da je Vrhovni sud Republike izgubio svoju jurisdikcionu vlast na teritoriju koji su zaposjeli pobunjenici ili Jugoslovenska narodna armija. Ustav iz 1995. ne govori o pravosudnoj vlasti u Bosni i Hercegovini; ona je prividno stvar entiteta, Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Distrikta Brčko. Jedini sud koji je Ustav sam po sebi i neposredno uspostavio je Ustavni sud Bosne i Hercegovine koji sudi samo u posebnim sporovima koji su mu dodijeljeni i koji se izvode iz ustavnog prava i koji ne može i ne treba da ponudi nadomjestak za jedan vrhovni sud. Slično važi i za državni Sud Bosne i Hercegovine koji je kasnije uspostavljen i koji sudi u stručnim stvarima iz područja krivičnog, civilnog i upravnog prava i nastupa paralelno uz sudsku organizaciju entiteta. Ni on nije nadomjestak za jedan vrhovni sud Bosne i Hercegovine koji zaključuje sudske instance koje dolaze iz entiteta i Brčko Distrikta.

² ABl. Nr. C 303 s. 1.

³ Ponovo se može uputiti na ustavnu diskriminaciju iz gornje bilj. 1.

4. I nešto više argumenata „pro vrhovni sud“

Bosna i Hercegovina do danas nije uspostavila jedan vrhovni sud za cijelu zemlju. Čini se da razlozi, s jedne strane, leže u Ustavu koji se suprostavlja usavršavanju organizacije pravosuđa posredstvom uspostavljanja jednog vrhovnog suda. Ustavnopravna nedorečenost služi, sa druge strane, zainteresiranim protivnicima suda kao izgovor kojim se štite od neophodnih izmjena u državnom pravosuđu, i to tamo gdje pravosudne instance okončavaju u vrhovnom sudu entiteta. U kompletiranje jednog pravosudnog ustrojstva, međutim, ulazi – neovisno o ustavnopravnim strukturama i organizaciji zemlje – jedan vrhovni sud. To je daleko više od same želje koja se orijentira prema principijelnim stavovima. Postoji čitav niz pravnih ali i vanpravnih argumenata koje protivnici uspostavljanja jednog vrhovnog suda moraju prihvatiti kao opravdane.

Vratimo se nazad do „Životinjske farme“ i pogledajmo kako stoje stvari sa „stavom o nejednakosti“ kako bi se, bez daljnjeg, prodiskutirala latentna opasnost od nejednake primjene prava u Bosni i Hercegovini. Već se čini da je formalna jednakost pred pravom upitna. Slovom ustava je težište zakonodavstva u oba entiteta. Ako su u državnom konstruktivnom nižim državnim jedinicama primarno ovlaštene da donose zakone, onda takva raspodjela nadležnosti može centrifugalno djelovati i dovesti do toga da se pravna uređenja u različitim dijelovima države odvajaju jedna od drugih. Jedan vrhovni sud sprečava pravno atomiziranje jedne zemlje. Konkretnije kazano: ako jedan kupoprodajni ugovor u jednom entitetu slijedi druga pravila od onih koja postoje u drugom, onda to na pozadini veličine i snage oba entiteta može djelovati od grotesknog do smiješnog. Međutim, u svim pravnim uređenjima postoje, izvan dužničkog odnosa, pravna načela koja se mogu iz njega iščitati i koja prevazilaze pojedinačno pravno uređenje, a pri čijoj povredi vrata državnog ustavnog suda nisu bezuslovno otvorena. Jer, nije svaka povreda pravnog načela koje rezultira iz pravnog uređenja istovremeno i povreda osnovnog prava zbog koje Ustavni sud može biti uključen kako bi korigirao povredu. Ako bi se to i očekivalo od Ustavnog suda previdjela bi se posna priroda ustavnopravne judikature i njegovo sudovanje bi se pervertiralo u poseban „super-revizioni sud“. Za očuvanje pravnih načela koja važe za cijelu državu je mjerodavna djelatnost i nadležnost jednog vrhovnog suda. Službe i sudovi entiteta ne primjenjuju samo ozakonjeno pravo entiteta kojem pripadaju. Oni moraju primjenjivati i pravo koje je ozakonila država. Ako sudske instance, kao i do sada, budu okončavale pred vrhovnim sudovima entiteta može divergentnom praksom biti dovedena u pitanje i uniformnost prava koje je ozakonila država, jer entitetske službe i sudovi ovo pravo različito interpretiraju. Ustavni sud Bosne i Hercegovine ovdje ne može nastupiti jer on nema pravo nadzora nad upravnom i sudskom praksom u entitetima. To vrijedi i onda kada entitetske službe i sudovi u jednom upravnom ili sudskom postupku moraju zastati sa postupkom i odlučiti neko prethodno pitanje procesnog karaktera u kojem se primjenjuje pravo drugog entiteta. Sudovi drugog entiteta nisu vezani za tumačenje problematične pravne norme posredstvom sudova entiteta koji je donio normu. Tako se može dogoditi da djelovanje ili propuštanje radnje bude u jednom entitetu uzeto kao protivpravno dok bi drugi entitet istu radnju odobrio kao zakonitu. Posljedice onda prevazilaze poziciju pravno pogođenog. Kako ponovo nije povrijeđeno specijalno ustavno pravo, nije dopuštena ni ustavnopravna korektura. U slučajevima divergirajuće primjene običnog prava može biti od pomoći samo odluka jednog vrhovnog suda. Time zadatak jednog vrhovnog suda postaje očuvanje jedinstva pravnog uređenja. On preuzima jamstva da će osobe koje su potčinjene pravu imati pravnu svijest o tome šta je zakonito, a šta je nezakonito. Osoba koja je potčinjena pravu može svoje pravno djelovanje usmjeriti u okviru države i to neovisno o entitetskim linijama razgraničenja i o nadležnostima.

Jedinstvo pravnih odnosa i pravna sigurnost koja je neovisna o entitetima imaju eminentan uticaj na uspostavljanje i jamstvo jednakih životnih uslova i uslova privređivanja. Istina, zahtjev za uspostavljanjem i jamčenjem jednakih uslova života ne mora biti u Bosni i Hercegovini ukotvljena u (ustavnom) pravu ali predstavlja politički kanon i ideju vodilju. Jer, svakoj politici – neovisno o tome gdje se provodi – ne može biti svejedno da li je građaninu dobro ili loše samo zbog toga što on stanuje u drugom entitetu i tamo ostvaruje svoja prava ili čak smatra da su ona tamo bolje zagarantirana. Jedinstveni i sigurni pravni odnosi djeluju osim toga i na ekonomiju. Da li građanin iz jednog entiteta svoja potraživanja mora otpisati samo zbog toga što se u drugom entitetu ne mogu izvršiti, riječ je o momentu koji se u sumi predočivih slučajeva izvršenja jasno ističe, postaje mjerljivom ekonomskom veličinom i ne prisiljava u pojedinačnom slučaju samo na sažaljivo slijeganje ramenima. Izvan toga riječ je o momentu koji svaki potencijalni inozemni investitor unosi u svoj troškovnik kao pozitivan ili negativan faktor, prije nego što pokrene svoju investiciju, neovisno u kojem entitetu. Da investicije u Bosni i Hercegovini i danas kao i ranije imaju nešto od avanture, zavisi i od činjenice da politika nije bila u stanju da stvori takve pravne parametre koji odlikuju podsticajnu investicionu klimu. Investira li neki investitor u entitet, on može steći gorka iskustva sa činjenicom da njegove investicije u jednom entitetu, čak i ako imaju isti poslovni predmet, podliježu potpuno drukčijim propisima u drugom entitetu. Kako pravna uređenja oba entiteta stoje jedan pored drugog, bez ikakvog doticaja, kao dva kruga koja se uzajamno ne dodiruju, investitor je sa svojom avanturističkom investicijom ostavljen potpuno sam i sa mogućim gubicima se mora sam konfrontirati. Oni bi na svojoj strani ovdje ipak mogao imati jedan vrhovni sud u pogledu vlastite brige za pravno jedinstvo i pravnu sigurnost. Jer, takav sud bi mu mogao obezbijediti potrebnu pravnu jednakost.

5. Za sada bez propusnice za Evropsku uniju

Ovakvim argumentima se, bez mnogo mašte, mogu pridružiti i drugi argumenti. Ne radi se samo o dovršenju državnosti Bosne i Hercegovine ubjeđivanjem u korist jednog vrhovnog suda. Uz ovo dolazi i jedno gledište koje je usmjereno u budućnost. Ako Bosna i Hercegovina želi napredovati na putu za Evropsku uniju, evropskim će institucijama u trenutku prijema zemlje u Uniju nepostojanje zaokruženog pravosudnog sistema biti so na otvorenu ranu. Prema članu 267 st. 1 Ugovora o načinu rada Evropske unije Evropski sud odlučuje na putu prethodnog odlučivanja o tumačenju ugovora i o važenju i tumačenju akata organa, ustanova i drugih službi Evropske unije. Zbunjenost na evropskoj razini će biti neprevaziđena kada uslijedi zahtjev najvišeg suda jednog entiteta za prethodnim odlučivanjem zbog sumnje koju najviši sud drugog entiteta nikada nije ni imao. Jer, odluke oba suda se prema sadašnjoj pravnoj konstelaciji ne mogu utuživati redovnim pravnim sredstvima, a prema čl. 267 st 3. Ugovora o načinu rada Evropske unije oni su obavezni podnijeti na prethodnu odluku Evropskom sudu pitanja o kojima postoji sumnja povodom tumačenja primarnog ili sekundarnog evropskog prava. Sa sigurnošću se neće moći utemeljiti obaveza na podnošenje prema § 267 st. 1, st. 3 Ugovora o načinu rada Evropske unije, ako odgovarajući postupci dolaze iz entiteta, povodom pitanja, kako drugi entitet vidi konkretno pravno pitanje. Uspostavljanje jednog vrhovnog suda bi moglo neutralizirati konfuziju, koju bi stvorili različiti glasovi iz entiteta koji stižu u Brisel. Evropske institucije zasigurno favoriziraju da se u disonantnoj kakofoniji glasova iz entiteta čuje samo jedan glas u postupku podnošenja zahtjeva za donošenjem prethodne odluke. Put u Evropu nudi i nešto više.

Bosna i Hercegovina će, jednako kao i svaki drugi pristupni kandidat, morati na najrazličitijim pravnim područjima izmijeniti više hiljada pravnih propisa ili će morati donijeti nove. Takozvani *acquis communautaire* u prvoj liniji pogađa nivo međunarodnopravnih ugovora države kojoj prema sadašnjem stanju stvari nedostaju kompetencije da u unutrašnjosti regulira većinu pravnih područja, jer one su postavljene na strani entiteta. Jedan vrhovni sud bi pored Ustavnog suda Bosne i Hercegovine mogao preuzeti jamstvo da entiteti ne samo da provode obaveze koje slijede iz međunarodnog prava, nego i da provođenje zakona putem upravnih službi i sudova u entitetima odgovara zahtjevima „*Acquis*“ i da ne dolazi do nejednake primjene prava.

6. Gubitak za entitete i za sud Bosne i Hercegovine

Uspostavljanje jednog vrhovnog suda u Bosni i Hercegovini ne čini vrhovne sudove entiteta izlišnim. Sudsko ustrojstvo Sjedinjenih Američkih Država je dobra primjer. Ni jedna od US-Vlada nije se bavila mišlju da zbog postojanja jednog Vrhovnog suda Sjedinjenih Američkih država ukine vrhovne sudove u saveznom državama niti su takve ideje postojale u saveznom državama. I u drugim složenim državama su mogući vrhovni sudovi država članica. U Saveznoj Republici Njemačkoj § 8 EGGVG (Einführungsgesetz zum Gerichtsverfassungsgesetz = Uvodni zakon u Zakon o ustrojstvu sudova) ostavlja saveznom zemljama mogućnost da uspostave takav vrhovni sud ako na području jedne savezne zemlje postoji više vrhovnih sudova. U Bavarskoj je, do njegovog ukidanja 30. juna 2006. zakonom od 20. oktobra 2004, postojao Bavarski Vrhovni sud koji nije uživao samo visok nacionalni ugled, nego je uknjižio i višestoljetnu historiju, koja je neslavno pala kao žrtva zemaljskoj vladi i zemaljskom parlamentu (Landtag) koji su vlastitu snagu vidjeli u slijepoj štednji sredstava državnog budžeta, koja su u slučaju Bavarskog Vrhovnog suda dostigli granicu smiješnog minimuma. Sigurno je moguće pronaći put koji vrhovnim sudovima entiteta ostavlja smisleno područje nadležnosti. Istovremeno će vrhovni sudovi entiteta morati jedan dio vlastitih nadležnosti prenijeti na novi vrhovni sud Bosne i Hercegovine koji će se uspostaviti. Međutim građanima su osigurane prednosti koje će poništiti ovaj gubitak. Kada se navodi gubitak suvereniteta ili državnosti entiteta kao argument protiv uspostavljanja takvog suda, što se inače može očekivati od politike koja u samoj državi ističe partikularne interese, onda se smije uz sav potreban oprez postaviti pitanje o količini suvereniteta i državnosti koje ovi entiteti, uspostavljeni ustavom iz 1995. uopšte posjeduju. Konačno, politika u Bosni i Hercegovini i onako sektoru pravosuđa poklanja jako malo pažnje. No, ovisi li sada dobro i zlo jednog entiteta o prenošenju nadležnosti na jedan vrhovni sud, onda diskurs koji se na ovo odnosi pored sve nestručnosti nosi znake skurilnosti i apsurdna.

Suprotno tome, gubici koje u području nadležnosti ima Sud Bosne i Hercegovine će ispasti mnogo osjetljiviji. On će postati čisto stručnim sudom za krivične, civilne i upravne predmete, čak i u odnosu na sudove Brčko Distrikta. No to je i dosljedno rješenje. Jer vrhovni sud je sud pravnih lijekova. Pozicija Suda Bosne i Hercegovine u području međunarodne pravne saradnje može još biti razmotrena, ali ne mora po svaku cijenu biti smještena kod vrhovnog suda. Ako ostane kod Suda Bosne i Hercegovine onda odluke o pravnim lijekovima posebno odobravanje izručenja ili rješenja o hapšenju radi izručenja mogu biti provjeravana pred višom sudskom instancom. Takvo pravo na žalbu ima u vidu čl. 13 Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava.

7. Ergo: nema puta koji vodi mimo jednog vrhovnog suda

Pođemo li od nejednakosti na „Životinjskoj farmi“, nema puta koji bi u stručnoj diskusiji mogao voditi mimo osnivanja jednog vrhovnog suda za Bosnu i Hercegovinu, budući da je jasno da se ovdje ne radi samo o pravnim dobicima za stanovnike države. Pravna jednakost koja bi bila ojačana usavršavanjem, a koja do sada nije bila osigurana u cijeloj zemlji, ide zajedno sa više pravne sigurnosti koja može biti podsticajna i za politiku privrede. Integracija u Evropu, ako ne danas, a ono pred samo zaključenje procesa uključivanja u Evropsku uniju će učiniti neophodnim da se spriječi kako bi Bosna i Hercegovina pred evropskim sudovima govorila podijeljenim jezikom. Gubitak „državnosti“ entiteta će biti nadoknađen pravnim dobicima. Da li je i kako političarima važna pravna država, moći će se mjeriti na pitanju odluke za jedan vrhovni sud. Ovdje se mora, konačno, pokazati pravo lice.

(Sa njemačkog preveo Edin Šarčević)

Summary

In completion of its statehood, Bosnia and Herzegovina shall establish the up to now missing Supreme Court as exclusively. This institution on top of the judicial hierarchy provides uniform and country-wide justice, ensures equality before law and guarantees better economic competition conditions for (foreign) investments and simultaneously facilitates the country's accession to European Union.